

دوره هشتم - سال اول

شماره چاپ: ۱۵۰

تاریخ چاپ:

شماره ثبت: ۱۳۷

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح تمدید زمان اجرای ماده (۳۴) قانون حفاظت و
بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور»

کد موضوعی: ۱۹۰

شماره مسلسل: ۹۰۸۹

مرداد ماه ۱۳۸۷

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	موضوع طرح
۳.....	۱. ادله موافقان طرح
۴.....	۲. ادله مخالفان طرح
۴.....	۳. مستندات قانونی
۶.....	نتیجه گیری
۹.....	ضمایم

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح تمدید زمان اجرای ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور»

چکیده

قانون «اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب شورای اسلامی رسیده و مورد اختلاف مجلس و شورای نگهبان قرار گرفته، در اجرای اصل ۱۱۲ قانون اساسی در جلسه پنجمین مورخ ۱۳۷۳/۷/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام مطرح و با اصلاحاتی به تصویب رسیده است.

با انقضای مدت زمان اجرای قانون فوق‌الذکر، مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۷۹/۸/۱۸ به منظور تعیین تکلیف پرونده‌های مربوطه به کمیسیون ماده (۳۴)، مدت زمان اجرای آن را تا پایان سال ۱۳۸۲ تمدید کرد. متصرفین موضوع ماده (۳۴) قانون مربوطه قریب به ۵ سال (یعنی دو سال بیشتر از زمان مقرر در قانون) و کمیسیون ماده (۳۴) حدود ۹ سال فرصت داشته‌اند تا نسبت به تعیین تکلیف پرونده‌های مذکور اقدام کنند. طی سال‌های متمادی، اجرای مفاد ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور و اصلاحیه آن، موجب تصرف و تجاوز به حریم جنگل‌ها و مراتع شده است. بنابراین لازم است که در راستای تحولات اقتصادی، اجتماعی

کشور، برای حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری پایدار از منابع جنگل و مرتع، به جای تمدید مجدد، با در اختیار قرار دادن ردیف اختیاری به دستگاه دولتی زیربسط موضوع خلعید ۲۰۲۱۵۲ هکتار زمین تصرف شده اشخاص مورد پیگیری قانونی قرار گیرد. با عنایت به مطالب فوق، (جهت جلوگیری از اثرات منفی و فساد ناشی از تصرفات غیرقانونی، تخریب و نابودی جنگل‌ها و مراتع بر اقتصاد کشور)، ضرورتی جهت تمدید این قانون وجود ندارد و مشکلات مسکن روستاییان در بسترهای قانونی موجود، قابل حل و فصل است.

مقدمه

در کشور ما منابع طبیعی تجدیدشونده را جنگل‌ها، مراتع، آب، خاک و تنوع گونه‌های تشکیل می‌دهد. در این بین، جنگل‌ها و مراتع به دلیل گستردگی وسعت و ارزش آنها از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و حفاظت و احیای این منابع از مهم‌ترین وظایف آحاد جامعه به‌شمار می‌رود و با استناد به آیه نخست سوره انفال، مالکیت جنگل‌ها، مراتع (اعم از مشجر و غیرمشجر)، بیشه‌های طبیعی، دریاها، رودخانه‌ها، کوه‌ها، به‌عنوان انفال و جزو اموال عمومی شناخته و مالکیت آن را در اختیار دولت قرار داده است. بنابراین جهت جلوگیری از اثرات منفی و فساد ناشی از تصرفات غیرقانونی جنگل‌ها و تخریب و نابودی جنگل‌ها و مراتع کشور باید طرح تمدید زمان اجرای قانون اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور به‌طور دقیق مورد بررسی قرار گیرد، چرا که عدم توجه کافی به این طرح، منجر به تخریب و نابودی جنگل‌ها و مراتع کشور خواهد شد.

موضوع طرح

ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون مدت اجرای ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۲۱ به‌منظور رسیدگی و تعیین تکلیف پرونده‌هایی که به کمیسیون موضوع ماده (۳۴) تحویل گردیده‌اند تا پایان سال ۱۳۹۰ تمدید مجدد می‌گردد.

مهلت دریافت تقاضا از طرف متصرفین تا پایان سال ۱۳۸۸ تعیین می‌گردد.
تبصره - دولت موظف است گزارش عملکرد این قانون را هر شش ماه یک بار به کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۱. ادله موافقان طرح

ادله موافقان طرح تمدید زمان اجرای قانون اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور به شرح زیر است:

۱. این قانون مربوط به کسانی است که اراضی ملی را قبل از سال ۱۳۶۵ به تصرف خود درآورده‌اند و در آنجا طرح‌های تولیدی و صنعتی اجرا کرده و ساکن شده‌اند. این قانون این اجازه را به روستاییان می‌دهد که درخواست خرید زمین‌هایی که تا قبل از سال ۶۵ به تصرفشان درآمده را به منابع طبیعی بدهند و صحت ادعای متصرفین، در کمیسیونی متشکل از سازمان مراتع و جنگلداری و جهاد کشاورزی بررسی شود. با تصویب این قانون اولاً تکلیف کسانی که قبل از سال ۱۳۶۵ در اراضی ملی ساکن بودند مشخص می‌شود. دوماً تمام کسانی که صحت ادعایشان به تأیید این کمیسیون نمی‌رسد باید زمین‌ها را تخلیه کنند.

۲. این طرح برای جلوگیری از تصرفاتی که بعد از سال ۱۳۶۵ صورت گرفته، ارائه شده است. (و تصویب این قانون باعث زمین‌خواری نخواهد شد) و برای جلوگیری از مهاجرت روستاییان و استقرار آنها در روستاها، این زمین‌ها تعیین تکلیف شده و سنددار می‌شوند.

۲. ادله مخالفان طرح

ادله مخالفان طرح تمدید زمان اجرای ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، به شرح زیر است:

۱. کلیه کسانی که در سال‌های قبل از پیروزی انقلاب و چند سال بعد از انقلاب این اراضی را در اختیار گرفته بودند تا پایان سال ۱۳۸۳ تعیین تکلیف شده‌اند و کلیه شهرها و روستاها دارای طرح هادی هستند و نیازی به تمدید مجدد قانون برای تعیین تکلیف این روستاییان وجود ندارد.

۲. با تصویب این قانون تجاوز به اراضی جنگلی افزایش یافته، زمین‌خواری در کشور گسترش می‌یابد و زمین‌خواران به اراضی جنگلی هجوم خواهند آورد، همچنین تصویب این قانون گسترش حاشیه‌نشینی را در پی خواهد داشت.

۳. مستندات قانونی

قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴ و الحاق چند تبصره به آن، در جلسه علنی مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۱ مجلس شورای

اسلامی تصویب و با توجه به ایراد شورای نگهبان در اجرای اصل ۱۱۲ قانون اساسی، در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۷/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام بررسی و با اصلاحاتی به تصویب رسید و ۴ تبصره نیز به عنوان تبصره‌های «۳، ۴، ۵ و ۶» به آن الحاق شد.

با استناد به قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور - وزارت جهادسازندگی موظف بوده است تا پایان سال ۱۳۸۲، اراضی جنگلی جلگه‌ای شمال و مراتع ملی غیرمشجر کشور را که تا پایان سال ۱۳۶۵ بدون اخذ مجوز قانونی تبدیل به باغ یا زراعت آبی کرده‌اند یا برای طرح‌های تولید دام و آبزیان و سایر طرح‌های غیرکشاورزی مورد استفاده قرار گرفته‌اند، را بر اساس تشخیص کمیسیونی مرکب از نمایندگان جهادسازندگی، کشاورزی و سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور و فرمانداری به مسئولیت جهادسازندگی و در قبال دریافت اجاره بها یا قیمت تعیین شده، واگذار یا به فروش برسانند. بدیهی است که از زمین‌های منابع ملی تصرف شده بعد از تاریخ فوق‌الذکر بدون قید و شرط خلع‌ید خواهند شد.

همچنین نحوه اعلام و ابلاغ به متصرفین جهت مراجعه به کمیسیون و ترتیب واگذاری یا فروش و چگونگی تعیین اجاره‌بها و اجرت‌المثل ایام تصرف و قیمت فروش و نظارت بر عملکرد مستأجرین به آیین‌نامه‌ای موکول و مقرر شده بود که توسط وزارت جهادسازندگی تهیه و به تصویب هیئت وزیران رسید.

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۷/۲ بنا به پیشنهاد شماره ۱۴۳۴/ص/۱۰/ و مورخ ۱۳۷۴/۱/۳۰ وزارت جهادسازندگی و به استناد «قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴ و الحاق چند تبصره به آن» - مصوب سال ۱۳۷۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام - آیین‌نامه اجرایی قانون یاد شده را در ۴ فصل و ۱۷ ماده تصویب کرد که مفاد آن در بخش ضمایم ارائه شده است.

نتیجه‌گیری

با عنایت به مفاد آیین‌نامه اجرایی که سال‌ها مورد عمل کمیسیون ماده (۳۴) بوده و بررسی جوانب موضوع، موارد ذیل قابل استنباط است که عبارتند از:

۱. به موجب قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴ و الحاق چند تبصره به آن (مصوب ۱۳۷۳/۷/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)، وزارت جهاد کشاورزی موظف بوده است، ظرف مدت ۳ سال اراضی جنگلی جلگه‌ای شمال و مراتع غیرمشجر کشور را که تا پایان سال ۱۳۶۵ بدون اخذ مجوز قانونی تبدیل به باغ و زراعت آبی شده یا برای طرح‌های تولید دام و آبزیان و سایر طرح‌های غیر کشاورزی مورد استفاده قرار گرفته‌اند، را بر اساس تشخیص برخی از کمیسیون‌ها در قبال دریافت اجاره‌بها یا قیمت تعیین شده واگذار یا به فروش برسانند. براساس این قانون زمین‌های منابع ملی که بعد از تاریخ فوق‌الذکر تصرف شده، از شمول قانون خارج بوده و متصرفین، خلع‌ید خواهند شد. همچنین در صورت عدم مراجعه متصرفین، موضوع اراضی مذکور توسط مراجع ذیصلاح قضایی به فوریت رسیدگی و خلع‌ید می‌شوند.

۲. با انقضای مدت سه‌ساله یاد شده، مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۷۹/۸/۱۸ با تصویب قانون تمدید زمان اجرای ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، به منظور رسیدگی و تعیین تکلیف پرونده‌هایی که به کمیسیون موضوع ماده (۳۴) تحویل شده بودند، مدت اجرای قانون را تا پایان سال ۱۳۸۲ تمدید کرد. لازم به ذکر است براساس این قانون مهلت دریافت تقاضای متصرفین نیز تا پایان سال ۱۳۸۰ تعیین شد.

۳. با توجه به مراتب فوق، عملاً متصرفین اراضی موضوع ماده (۳۴) اصلاحی قانون

حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، قریب به پنج سال فرصت داشته‌اند تا تقاضای خود را جهت واگذاری اراضی مذکور به کمیسیون موضوع ماده (۳۴) تقدیم دارند و آن کمیسیون نیز مکلف بوده است که طی ۹ سال در مورد تقاضاهای واصله تصمیم اتخاذ کند. علاوه بر این به موجب این قانون تصمیمات کمیسیون لزوماً واگذاری قطعی نبوده و می‌توانسته با احراز انطباق درخواست متصرف، با شرایط مقرر قانونی، نسبت به واگذاری موقت (اجاره اراضی) به متصرف اقدام کند. ولی در عمل بیشتر اراضی مورد بحث به صورت قطعی به متصرفین فروخته می‌شد.

۴. طراحان طرح تمدید این قانون، دلیل اصلی را عدم اطلاع رسانی به موقع به متصرفین اراضی موضوع ماده (۳۴) در خلال مدت اعتبار آن قانون و عدم امکان استفاده روستاییان از تسهیلات مقرر عنوان کرده و برای حل مشکل هزاران روستایی که بعضاً ده‌ها سال در اراضی متصرفی سکونت داشته و امکان هرگونه سرمایه‌گذاری و ساخت مسکن از آنان سلب، طرح تمدید را ارائه کرده‌اند؛ در حالی که با ملاحظه متن ماده (۳۴) اصلاحی و تبصره‌های الحاقی به آن (مصوب ۱۳۷۳/۷/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام) مشخص می‌شود، دایره شمول قانون بسیار فراتر از آن چیزی است که مدنظر طراحان طرح بوده است. از منظر قانون، کلیه اراضی جنگلی و جلگه‌ای شمال و مراتع غیرمشجر که توسط اشخاص تصرف شده (صرف‌نظر از آنکه متصرفین روستاییان ساکن در محل هستند یا خیر)، اعم از آنکه دلیل تصرف آنها ایجاد باغات و زراعت آبی یا اجرای طرح‌های تولید دام و آبزیان و سایر طرح‌های غیرکشاورزی باشد، مشمول مقررات مورد بحث بوده‌اند. البته لازم به ذکر است که از دیگر دلایل موافقین طرح، موضوع مهاجرت روستاییان است که به‌نظر غیرمرتبط می‌باشد، چرا که هیچ‌گونه آماری از اراضی منابع ملی باقیمانده

در تصرف اشخاص ارائه نشده است (و در مواردی هم که اراضی تصرف شده توسط روستاییان در روستاها به محل سکونت آنها اختصاص یافته، تعیین تکلیف نشده و هیچ‌گونه آماری ارائه نشده است و با توجه به مقررات مربوط به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و با هماهنگی ادارات کل منابع طبیعی استان‌ها به راحتی قابل تعیین تکلیف می‌باشد) و برخلاف ادعای موافقان این طرح درخصوص عدم زمین‌خواری می‌توان گفت که تجربه ثابت کرده است که هرگاه مصوبه‌ای مشابه این طرح در مجلس یا دولت به تصویب رسیده است عملاً اقدامات غیرقانونی تعدادی اشخاص به رسمیت شناخته می‌شود (با اعمال شرایط قانونی) و سایرین نیز به ارتکاب فعل خلاف تشویق شده و اقدامات خود را در فاصله زمانی که در قانون یا تصویب‌نامه درج شده است، قرار می‌دهند.

۵. طی سال‌های متمادی اجرای مفاد ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور و اصلاحیه آن، موجبات تصرف و تجاوز به حریم جنگل‌ها و مراتع را به‌وجود آورده است. لازم است در راستای تحولات اقتصادی، اجتماعی در کشور برای حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری پایدار از منابع جنگل و مرتع، مشکل خلع‌ید ۲۰۲۱۵۲ هکتار زمین تصرف شده اشخاص مدنظر قرار گیرد چرا که به موجب آراء کمیسیون‌های ذی‌ربط می‌بایست از متصرفین غیرقانونی آنها خلع‌ید شود. بنابراین برای اقامه دعوی و تسلیم دادخواست (جهت هزینه دادرسی و کارشناسی) توسط دستگاه‌های دولتی ذی‌ربط (سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور) بایستی ردیف اعتباری در نظر گرفته شود.

جهت جلوگیری از اثرات منفی و فساد ناشی از تصرفات غیرقانونی، تخریب و نابودی جنگل‌ها و مراتع بر اقتصاد کشور با عنایت به مطالب فوق‌الذکر و براساس آخرین گزارشات می‌توان گفت که از مجموع ۶۰ هزار پرونده متشکله ۹۹/۷ درصد تعیین تکلیف

شده و ضرورتی جهت تمدید این قانون وجود ندارد، ضمناً مشکلات مسکن روستاییان در بسترهای قانونی موجود قابل حل و فصل است.

ضمایم

۱. قانون اصلاح ماده (۳۴)

مفاد قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۵۴/۳/۱۴ و الحاق چند تبصره به آن (تاریخ تصویب ۱۳۷۳/۷/۷) به شرح ذیل است:

ماده (۳۴) - وزارت جهادسازندگی موظف است تا پایان سال ۱۳۸۲ اراضی جنگلی جلگه‌ای شمال و مراتع ملی غیرمشجر کشور را که تا پایان سال ۱۳۶۵ بدون اخذ مجوز قانونی تبدیل به باغ یا زراعت آبی شده یا برای طرح‌های تولید دام و آبزیان و سایر طرح‌های غیرکشاورزی مورد استفاده قرار گرفته‌اند، براساس تشخیص کمیسیون مرکب از نمایندگان جهادسازندگی، کشاورزی و سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور و فرمانداری به مسئولیت جهادسازندگی و در قبال دریافت اجاره‌بها یا قیمت تعیین شده واگذار یا به فروش برساند. بدیهی است از زمین‌های منابع ملی تصرف شده بعد از تاریخ فوق‌الذکر بدون قید و شرط خلع‌ید خواهد شد.

نحوه اعلام و ابلاغ به متصرفین جهت مراجعه به کمیسیون و ترتیب واگذاری یا فروش و چگونگی تعیین اجاره‌بها و اجرت‌المثل ایام تصرف و قیمت فروش و نظارت بر عملکرد مستأجرین به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارت جهادسازندگی تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

تبصره «۱» - آن قسمت از منابع ملی را که متصرفین تبدیل و در آن به زراعت دیم مبادرت یا فقط به احداث دیوار در اطراف آن اکتفا کرده‌اند، مشمول ماده (۳۴) نبوده و خلع‌ید می‌شود.

تبصره «۲» - مشمولین این ماده می‌توانند تا پایان سال ۱۳۸۲ از تاریخ انتشار آگهی و با وصول اعلامیه سازمان جنگل‌ها و مراتع درخواست اجاره خود را ضمیمه کرده و به سازمان مزبور تسلیم کنند، در غیر این صورت از آنها خلع‌ید خواهد شد.

تبصره «۳» - اراضی موضوع این ماده که به لحاظ فنی مورد تأیید کمیسیون یاد شده قرار نگرفته باشد و همچنین در صورت عدم مراجعه مشمولین این ماده جهت تعیین تکلیف اراضی تصرفی در مهلت مقرر توسط مراجع صالحه قضایی به فوریت رسیدگی و خلع‌ید می‌شود. زمین‌های خلع‌ید شده و مستعد کشت در اختیار هیئت واگذاری زمین قرار می‌گیرد تا با اولویت ایثارگران به افراد واجد شرایط واگذار شود.

تبصره «۴» - در صورتی که آب مورد استفاده در این‌گونه اراضی فاقد مجوز بهره‌برداری باشد سازمان‌های آب منطقه‌ای طبق مقررات جاری خود نسبت به صدور پروانه بهره‌برداری برای استفاده‌کننده اقدام می‌کند.

تبصره «۵» - به وزارت جهادسازندگی اجازه داده می‌شود به منظور مشارکت مردم در امر بیابان‌زدایی و کویرزدایی با تهیه طرح‌های اجرایی و تأمین امکانات و نهاده‌های لازم، اراضی بیابانی و کویری مستعد را در قالب طرح‌های مصوب درختکاری و بوته‌کاری و مرتعداری و آبخیزداری به اشخاص حقیقی و حقوقی با اولویت ایثارگران واگذار کند. واگذاری قطعی این‌گونه اراضی منوط به گذشت حداقل پنج سال از واگذاری موقت مشروط به انجام طرح به تشخیص سازمان جنگل‌ها و

مراتع خواهد بود. شرایط و نحوه واگذاری موقت و قطعی و میزان اراضی قابل واگذاری به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد وزارت جهادسازندگی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

تبصره «۶» - کلیه درآمدهای ناشی از اجرای این قانون به حساب مخصوصی نزد خزانه واریز و معادل آن سالانه در اختیار وزارت جهادسازندگی قرار خواهد گرفت تا منحصراً در اجرای این قانون و احیا و اصلاح مراتع و جنگل‌ها و امور زیربنایی و آبخیزداری مناطق مربوطه به مصرف برسد.

۲. آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده (۳۴)

متن آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴ و الحاق چند تبصره به آن (مصوب ۱۳۷۴/۷/۲ هیئت وزیران) در ۴ فصل و ۱۷ ماده به شرح ذیل است:

فصل اول - تعاریف و اصطلاحات

ماده (۱) - عبارت مشروح زیر از نظر این آیین‌نامه دارای مفاهیم زیر است:

الف) اراضی جنگلی جلگه‌ای شمال

به جنگل تکامل نیافته‌ای گفته می‌شود که مسطح و هموار بوده و حداکثر ارتفاع آن از سطح دریا کمتر از ۲۰۰ متر و با شیب کمتر از ۱۰ درصد باشد و تعداد درخت، بوته، نهال

و کنده، درختان جنگلی از هر هکتار آن جداگانه یا مجموعاً از یکصد اصله تجاوز کند یا درختان جنگلی آن به صورت پراکنده باشد به گونه‌ای که حجم آن از حوزه آستارا تا گلیداغی در هر هکتار کمتر از پنجاه متر مکعب باشد. در صورت وجود درختان شمشاد حجم بیش از ۳۰ متر مکعب در هر هکتار جنگل شمشاد محسوب خواهد شد.

ب) مراتع ملی غیرمشجر

به زمین اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرای دارای پوششی از نباتات خودرو بوده و با توجه به سابقه چرای عرفاً مرتع شناخته شود، البته مشروط به اینکه ملی شده باشد. زمین‌هایی که آیش زراعتند، هرچند دارای پوشش نباتات علوفه‌ای خودرو باشند مشمول تعریف مرتع نیستند.

ج) تصرف

تصرف به هرگونه وضع ید^۱ در مورد اراضی جنگلی جلگه‌ای شمال و مراتع غیرمشجر ملی شده کشور که قبل از سال ۱۳۶۵ صورت گرفته و تا زمان تصویب این قانون ادامه یافته است گفته می‌شود.

د) متصرف

اشخاصی که از طریق وضع ید یا انتقال از متصرف قبلی، برروی اراضی موضوع این قانون وضع ید دارند، متصرف تلقی می‌شوند.

۱. وضع ید، وضعیت کنونی مورد تصرف.

هـ) باغ

باغ به محلی گفته می‌شود که حدود آن به نحوی از انحا مشخص و معین شده و در هر هکتاری بیش از یکصد اصله درخت مثمر یا پنجاه اصله درخت زیتون یا نخل یا گردو یا یک هزار نهال یا درخت غیرمثمر دست کاشت یا بوته چای داشته باشد.

و) زراعت آبی

زراعتی است که با استفاده از آب دائمی رود، استخر، قنات، چشمه، چاه یا امثال آن به عمل آید.

ز) طرح‌های تولید دام و آبزیان

به طرح‌هایی گفته می‌شود که موضوع فعالیت‌های دامداری، پرورش دام، طیور و آبزیان، زنبورداری، پرورش کرم ابریشم و سایر فعالیت‌های مربوط غیرکشاورزی است.

فصل دوم - چگونگی تشکیل کمیسیون‌های موضوع قانون

ماده (۲) - کمیسیون موضوع قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور و الحاق چند تبصره به آن مصوب ۱۳۷۳/۷/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام مرکب از نمایندگان وزارتخانه‌های جهادسازندگی، کشاورزی و سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور و فرمانداری محل تشکیل و به ریاست نماینده وزارت جهادسازندگی اداره خواهد شد.

تبصره «۱» - محل تشکیل دبیرخانه کمیسیون، اداره منابع طبیعی یا واحد جایگزین در شهرستان بوده و مسئول دبیرخانه کمیسیون با حکم رئیس اداره منابع طبیعی شهرستان تعیین و منصوب می‌شود.

تبصره «۲» - به منظور پیگیری امور و هماهنگی دبیرخانه‌های شهرستان‌ها، دبیرخانه‌ای زیر نظر مدیرکل منابع طبیعی استان تشکیل می‌شود.

ماده (۳) - وزارت جهادسازندگی (سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور) موظف است کمیسیون یادشده در ماده (۲) این آیین‌نامه را حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه در حوزه هر اداره منابع طبیعی یا واحد جایگزین تشکیل دهد.

ماده (۴) - در اجرای قانون موضع این آیین‌نامه، وزارتخانه‌های کشور و کشاورزی موظفند حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه و بنا به درخواست وزارت جهادسازندگی (سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور) نمایندگان ثابت خود را به کمیسیون واقع در حوزه هر شهرستان معرفی کنند.

ماده (۵) - اداره کل منابع طبیعی هر شهرستان موظف است تشکیل کمیسیون واقع در حوزه آن شهرستان را با صدور یک نوبت آگهی در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار و یکی از روزنامه‌های محلی و الصاق آگهی در معابر عمومی و روستایی اعلان کند. آگهی یادشده باید متضمن نکات زیر باشد:

الف) مهلت یکساله پذیرش درخواست کتبی اجاره یا خرید از متصرفان به استناد تبصره «۲» قانون یاد شده،

ب) محل پذیرش درخواست متصرفان و مدارک و ضمایم آن،

ج) نتیجه عدم مراجعه و ارائه تقاضا در مهلت مقرر قانونی،

د) تصریح به اینکه این آگهی به عنوان ابلاغ به متصرفین اراضی منابع ملی تلقی می‌شود.

تبصره «۱» - متصرفان حقیقی و حقوقی یا نمایندگان قانونی آنان می‌توانند درخواست اجاره یا خرید اراضی تصرف شده را به همراه مدارک و مستندات خود و به ویژه موارد مشروح زیر برابر فرم‌های مربوط، مهلت قانونی پس از انتشار آگهی به دبیرخانه کمیسیون‌ها تسلیم کنند:

الف) مشخصات کامل متقاضی و محل اقامت دائمی وی.

ب) مشخصات کامل زمین و مساحت آن به همراه نقشه براساس مقیاس یک

دو هزارم.

ج) دلایل و مدارک متقاضی راجع به سابقه تصرف و تبدیل آن.

د) نوع استفاده و اعیان و مستحقات موجود.

ه) تاریخ تصرف زمین با ذکر دلایل کافی.

و) ارائه پاسخ استعلام از مراجع قانونی مربوط در صورت ضرورت.

تبصره «۲» - سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور موظف است در اعمال قانون یادشده و این آیین‌نامه، در مورد اراضی ملی تصرف شده واقع در خارج از محدوده‌های قانونی و حریم استحفاظی شهرها و شهرک‌ها و واقع در حریم روستاها با هماهنگی و استعلام از مراجع مربوط اقدام کند.

تبصره «۳» - کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های وابسته به دولت و مؤسسات عمومی عام‌المنفعه مکلفند ظرف مهلت تعیین شده در تبصره «۲» قانون یادشده جهت تعیین تکلیف اراضی منابع ملی تصرف شده درخواست خود را به

دبیرخانه کمیسیون حوزه وقوع اراضی موضوع این آیین‌نامه تسلیم نمایند.

فصل سوم - چگونگی ابلاغ و رسیدگی به تقاضای متصرفان

ماده (۶) - مبدأ زمانی مهلت قانونی در صورتی که اخطار شده باشد تاریخ ابلاغ اخطار است و در صورت انتشار یا الصاق آگهی مهلت یادشده از تاریخ انتشار آگهی یا الصاق آن - هرکدام که مؤخر باشد - شروع می‌شود. هرگاه آخرین روز مهلت قانونی مصادف با روز تعطیل باشد، اولین روز بعد از تعطیلی، آخرین روز محسوب می‌شود.

تبصره «۱» - در احتساب مهلت قانونی ابلاغ اخطار، روز ابلاغ و روز تسلیم احتساب نمی‌شود.

تبصره «۲» - درخواست‌های رسیده و مدارک پیوست آن حداکثر ظرف مدت ۲۰ روز توسط مسئول دبیرخانه کمیسیون مربوط، مورد بررسی قرار گرفته و پرونده تشکیل شده در صورت تکمیل یا رفع نقص، به ترتیب تاریخ دریافت درخواست با تعیین وقت رسیدگی قبلی در دستور کار کمیسیون قرار می‌گیرد.

تبصره «۳» - درخواست‌های واصل شده در دفتر مخصوص که صفحات آن شماره‌گذاری شده و مجموع صفحات در صفحه اول و آخر با تمام حروف قید و توسط مسئول دبیرخانه امضا و مهر شده ثبت می‌شود.

تبصره «۴» - سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور دفاتر درخواست، اوقات و ثبت تصمیمات نهایی کمیسیون و فرم‌های مربوط را به تعداد کافی تهیه و در اختیار کمیسیون‌ها قرار خواهد داد.

فصل چهارم - وظایف کمیسیون و چگونگی ارزیابی اجاره‌بها و قیمت فروش اراضی

ماده (۷) - وظایف کمیسیون

کمیسیون براساس بررسی تمامی مدارک ارائه شده از سوی متصرفان و مطالعه سوابق و مدارک موجود در پرونده قضایی یا پرونده‌های تشکیل شده در ادارات منابع طبیعی، کشاورزی، ثبت اسناد و املاک کشور و استعلام از مراجع مربوط و ملاحظه گزارش و نظریه کارشناسی اداره منابع طبیعی و در صورت لزوم معاینه محل و تحقیق از مطلعان و شورای اسلامی و معتمدان محل نسبت به موارد زیر تصمیم‌گیری خواهد کرد:

۱. احراز تصرف و تبدیل و تعیین ابتدای زمان تصرف و استمرار آن تا پایان سال ۱۳۶۵ و نیز چگونگی ادامه تصرف بعد از سال ۱۳۶۵ تا زمان تصمیم کمیسیون براساس گزارش تهیه شده در مورد تخلف صورت گرفته، پرونده قضایی و سایر قوانین و شواهد موجود.

۲. تعیین میزان تصرف، نوع و میزان تبدیل در اراضی مورد تصرف.

۳. بررسی تناسب عرصه و اعیانی احداثی پس از کسب نظر کارشناسی و استعلام از دستگاه‌های مربوط.

۴. موافقت یا مخالفت با نوع فعالیت (با توجه به کاربری اراضی) و ادامه آن با کسب نظر از دستگاه‌های مربوط.

۵. تأیید میزان اجرت‌المثل ایام تصرف و اجاره‌بهای سالیانه و قیمت فروش اراضی

قابل واگذاری موضوع قانون یاد شده.

۶. تعیین میزان اراضی قابل واگذاری از طریق اجاره یا فروش متناسب با شرایط فنی و قابلیت‌های کشت منطقه.

تبصره «۱» - کمیسیون می‌تواند در صورت لزوم از متصرف یا متصرفان برای ادای توضیحات به جلسه کمیسیون یا هنگام معاینه محلی دعوت کند.

تبصره «۲» - هرگونه اظهار کمیسیون نسبت به تصرف و تبدیل و ادامه فعالیت متناسب با کاربری اراضی موضوع قانون یادشده براساس ضوابط قانونی خواهد بود. برای وحدت رویه کمیسیون‌ها وزارت جهادسازندگی می‌تواند ضوابط فنی را در چارچوب مقررات قانونی مربوط تهیه و به کمیسیون‌ها ارائه کند.

تبصره «۳» - میزان اجرت‌المثل ایام تصرف و مال‌الاجاره سالیانه و قیمت فروش اراضی قابل واگذاری مشمول قانون یادشده توسط هیئت موضوع ماده (۸) این آیین‌نامه تعیین و در اختیار کمیسیون قرار خواهد گرفت.

تبصره «۴» - اراضی که از لحاظ فنی توسط کمیسیون غیرقابل واگذاری شناخته می‌شود از طریق مراجع قضایی از متصرف یا متصرفان خلع‌ید می‌شود. میزان خسارات احتمالی وارد شده بنا به تشخیص هیئت موضوع ماده (۸) این آیین‌نامه و تأیید کمیسیون ضمن دادخواست خلع‌ید تقدیمی توسط اداره کل منابع طبیعی از متصرف مطالبه می‌شود.

تبصره «۵» - تصمیمات کمیسیون‌ها قطعی و لازم‌الاجرا بوده باید عاری از هرگونه ابهام، اجمال باشد و رفع هرگونه ابهام، اجمال از تصمیمات اتخاذی مشروط بر اینکه تغییری در ماهیت تصمیم ایجاد نکند، با نظر اکثریت اعضای کمیسیون بلامانع است.

ماده (۸) - میزان مال الاجاره، اجرت‌المثل ایام تصرف و قیمت فروش اراضی مشمول قانون توسط هیئت تقویم و ارزیابی مرکب از:

الف) کارشناس رسمی دادگستری یک نفر.

ب) کارشناس اداره کل منابع طبیعی یک نفر.

ج) کارشناس اداره کل منابع طبیعی یک نفر.

براساس قیمت روز واگذاری باتوجه به کاربری اراضی، تعیین و توسط اداره کل منابع طبیعی با تعیین ضرب‌الاجل به متصرف یا متصرفان جهت انعقاد قرارداد اجاره یا انتقال، اعلان و وجوه به‌دست آمده به حساب خزانه واریز می‌شود تا برابر تبصره «۶» اصلاحی ماده (۳۴) قانون یادشده عمل شود.

تبصره «۱» - دعوت از هیئت، تقویم و ارزیابی برای تشکیل جلسات به عهده اداره کل منابع طبیعی است و ریاست جلسات به عهده نماینده وزارت جهادسازندگی خواهد بود.

تبصره «۲» - مبنای قیمت‌گذاری، میانگین زمان تصرف و تاریخ کارشناسی هیئت تقویم و ارزیابی است و کمیسیون می‌تواند برای طرح‌های کشاورزی اعم از زراعت، باغ و طرح‌های تولیدی دام و طیور حداکثر تا (۵۰ درصد) قیمت تعیین شده تخفیف قائل شود.

تبصره «۳» - درخصوص تعیین اجرت‌المثل ایام تصرف، قیمت روز تصرف ملاک خواهد بود.

تبصره «۴» - اراضی تصرف شده توسط دستگاه‌های دولتی در صورت تناسب میزان اراضی با طرح ارائه شده مشمول قسمت اخیر تبصره «۲» این ماده است.

تبصره «۵» - چنانچه مستأجر در طی مدت اجاره داوطلب خرید زمین شود، برابر

ضوابط این آیین‌نامه عمل خواهد شد.

تبصره «۶» - مدت قرارداد متناسب با طرح، حداکثر سی (۳۰) سال خواهد بود که هر سه سال یک بار میزان اجاره‌بها بر مبنای نرخ روز تعدیل می‌شود.

ماده (۹) - تصمیم اکثریت اعضا درخصوص فروش یا اجاره و اجرت‌المثل یا رد تقاضای متصرف و خلع‌ید، قطعی و لازم‌الاجرا است.

تبصره - کمیسیون با حضور حداقل (۳) نفر رسمیت می‌یابد ولی در هر صورت تصمیمات کمیسیون با سه رأی معتبر خواهد بود.

ماده (۱۰) - چنانچه متقاضی حداکثر ظرف یک ماه پس از ابلاغ تصمیم کمیسیون نسبت به تعیین تکلیف اجرت‌المثل ایام تصرف و انعقاد قرارداد اجاره یا خرید حسب تصمیم کمیسیون در موعد مقرر از پرداخت بهای فروش یا مال الاجاره یا اجرت امتناع ورزد اداره کل منابع طبیعی با تعیین ضرب‌الاجل یک ماهه به متصرف اخطار و در صورت عدم پرداخت از طریق مراجع قضایی و برابر قوانین و مقررات مربوط به صورت فوری نسبت به خلع‌ید و رفع تصرف زمین اقدام می‌نماید.

تبصره - سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور می‌تواند بهای حاصل از فروش را به اقساط (حداکثر تا زمان انتقال قطعی اسناد) وصول نماید. انتقال قطعی اسناد منوط به پرداخت آخرین قسط است.

ماده (۱۱) - در صورت رد تقاضا از طرف کمیسیون یا پایان مهلت مقرر به جهت عدم مراجعه متصرف، ادارات منابع طبیعی موظفند از طریق مراجع قضایی نسبت به خلع‌ید، رفع تصرف، قلع و قمع و مطالبه خسارت حسب مورد اقدام نمایند.

ماده (۱۲) - کمیسیون می‌تواند با توجه به مفاد قانون یادشده نسبت به استعمال از مراجع قضایی مربوط و مطالعه پرونده‌های راجع به تصرفات اراضی منابع ملی قبل از سال ۱۳۶۵ (موضوع قانون مزبور) اقدام نماید.

ماده (۱۳) - اراضی متصرفی قبل از سال ۱۳۶۵ موضوع تبصره «۳» قانون یادشده که از متصرفان خلع‌ید می‌شود در صورتی که مستعد کشت باشد توسط اداره کل منابع طبیعی محل در اختیار هیئت هفت نفره واگذاری زمین مربوط قرار می‌گیرد تا به افراد واجد شرایط با اولویت ایثارگران واگذار شود.

تبصره - تشخیص کاربری و استعداد کشت زمین خلع‌ید شده موضوع این ماده به عهده سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور (اداره کل منابع طبیعی محل) است.

ماده (۱۴) - ادارات ثبت اسناد و املاک کشور مکلفند بنا به درخواست سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور در اجرای ماده (۱۳) آیین‌نامه اجرایی قانون ملی‌شدن جنگل‌ها و ماده (۳۹) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور - مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴ - اسناد مالکیت اراضی منابع ملی را خارج از نوبت صادر و تسلیم نمایند، همچنین اسناد مالکیت و رقبات متصرفی را با تقاضای سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور از سند منابع ملی تفکیک کنند و به متقاضی انتقال دهند.

تبصره - تمامی هزینه‌های نقل و انتقال و تنظیم و عملیات ثبتی و هرگونه الصاق تمبر و حقوقی که به سردفتران اسناد رسمی تعلق می‌گیرد، همچنین هزینه تهیه نقشه اراضی مورد درخواست به عهده خریدار یا مستأجر خواهد بود.

ماده (۱۵) - کلیه دستگاه‌های دولتی (وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی)

نهادهای انقلاب اسلامی و نیروهای انتظامی جمهوری ایران مکلف به همکاری در اجرای دقیق قانون یادشده و آیین‌نامه هستند.

ماده (۱۶) - وزارت جهادسازندگی بنا به پیشنهاد سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور اعتبارات و امکانات لازم اعم از نیروی انسانی، تجهیزات مهندسی و اداری و غیره را از محل درآمدهای حاصل از اجرای قانون یادشده، پیش‌بینی و هر سال برای منظورکردن در بودجه کل کشور به هیئت دولت ارائه می‌نماید.

ماده (۱۷) - نظارت بر حسن اجرای این آیین‌نامه و چگونگی تنظیم و اجرای قراردادهای اجاره و فروش و عملکرد مجریان براساس دستورالعمل مصوب وزیر جهادسازندگی و به عهده سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور خواهد بود.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۹۰۸۹

عنوان گزارش: اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح تمدید زمان اجرای ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور»

Report Title: A study on to extended the Implementation of the 34 article of the Forest and Range Protection Law Plan

نام دفاتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)، مطالعات حقوقی

تهیه و تدوین: الهه سلیمانی، ابوالفضل محمودی (دفتر زیربنایی)

مدیر مطالعه: غلامرضا یآوری

ناظر علمی: حسین صفایی

همکاران: مصطفی اوحدی (دفتر حقوقی)

همکاران خارج از مرکز: —

اظهارنظرکنندگان خارج از مرکز: علاءالدین پسیان

ویراستار ادبی: —

ویراستار تخصصی: —

متقاضی: کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی

واژه‌های کلیدی (فارسی / انگلیسی):

۱. قانون (Law)

۲. جنگل (Forest)

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۸۷/۴/۲۴

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۸۷/۵/۴

تاریخ انتشار: ۱۳۸۷/۵/۶